

סוגיות בדף היומי

חולין פ"ד: "ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו"

הראוי לו, ולא בלשון הגמרא יותר ממה שיש לו, משמע שלדעת הרמב"ם הכל לפי ממונו ולא יותר, וכן העיר ע"ז בצפנת פענח על הרמב"ם וכן כתב הרמב"ם בהל' אישות פט"ו ה"ט "וכן ציוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו וכו' ואם יש לו ממון מרבה להם בגדים ותכשיטים נאים כפי ממונו". ולפי דבריו צ"ל שביאר לשון הגמ' יותר ממה שיש לו שאין הכוונה ליותר מהממון שיש לו, אלא לצורת ורמת הלבוש שיש לו, ולכן נקט בלשון "יותר מן הראוי לו", וכן שמעתי מהגר"ש אלישיב זצ"ל ומהגרא"ל שטיינמן זצ"ל כדבר פשוט שאין ללוות עבור חיוב זה.

והנה האם צריך ללוות עבור זה? פרש"י "פחות ממה שיש לו- פחות מכדי היכולת". מפשטות לשון הגמ' משמע שאם אין לו, צריך ללוות כדי לספק צרכי אשתו ובניו, וכן משמע מדברי רש"י שכתב יותר מכדי היכולת, ואינו יכול למנוע מהם את צורכיהם ולהסתפק במה שיש לו, וכן ביארו המהרש"א והמהרש"ל ודייקו זאת ממה שהביאה הגמ' את הרישא של הפסוק "טוב איש חונן ומלוה" (תהלים ק"ב), אולם הרמב"ם הל' דעות פ"ה ה"י כתב: "צוו חכמים ואמרו לעולם יאכל אדם פחות מן הראוי לו לפי ממונו, וילבש כראוי לו, ויכבד אשתו ובניו יותר מן הראוי לו". והנה שינה הרמב"ם מלשון הגמ' ונקט בלשון יותר מן

וכן לאידך גיסא, אם שחט את האם במקום אחד, והבן נמצא במקום אחר שבו כבר נכנס הלילה הבא, מותר לשחוט את הבן, שהרי שם הוא יום אחר ואינו יום אחד. עפ"י משך חכמה - אמור כ"ב, כ"ח. [יוסף דעת]

חולין פ"ג: "יום אחד האמור באותו ואת בנו..." - שמעתי מאדמו"ר [הגרש"ז אויערבך זללה"ה, דאם שחט בהמה בלילה כאן, ובאמריקה עדיין הוא יום, מותר לשחוט שם בנה, ולכשתחשך שם ייאסר' [מהגר"א נבנצל שליט"א]

חולין פז. "מעשה באחד ששחט וקדם חברו וכסה וחיבו ר"ג ליתן לו י' זהובים"

אחרת, למה ר"ג חייב לתת ה-10 ז' לאדם זה שחטף את מצות כסוי הדם, אלא שזו מצוה אחרת, והמצוה הראשונה הלכה לה, וזה מעוות לא יוכל לתקון, ובעניין גדול העונה אמן יותר מן המברך שמטעם זה פטר ר"ת את המוהל השני מלשלם למוהל הראשון, אבל בלי טעם זה אי תפס לא מפקינן מיניה, וכך מתבאר בר"ן שבשאר מצוות שלא שייך בהם גדול העונה אמן יותר מהמברך, אז הדין הוא שאי תפס לא מפקינן מיניה כמו בכל דיני ממונות, אלא שלעצם ההלכה אם פוסקים כדברי האומר גדול העונה אמן יותר מהמברך, הדברי חמודות דן בזה שאולי רש"י חולק על כך, ואולי אין ההלכה כדבריו וגם שהמעדני י"ט דן בזה שלכאורה קשה גם על ר"ג למה הוא חייב על החוטף כיסוי הדם מחברו לתת 10 ז' ממה נפשך אם השוחט ענה אמן אז הרי גדול העונה אמן יותר מהמברך, ואז הוא לא הפסיד את שכרו, ולמה שיצטרך מי שחטף את המצוה לשלם לשוחט, הרי השוחט ענה אמן על הברכה הזאת, ואם הוא לא ענה אמן איהו דאפסיד על נפשיה מת' המעדני י"ט שדווקא בדבר שנעשה ברבים כמו במצות מילה, שמבואר בפוסקים ובטור י"ד ס' רס"ה מדברי רב צמח גאון שברית מילה אם אפשר מהדרינן לעשות ב-10, ולכן מי שמברך במצות מילה מברך בקול רם כדי שהעומדים יענו אמן, ולכן המוהל יכול לענות אמן, מה שאין כן כסוי הדם אין דרכו של המברך לברך בקול רם, למי הוא צריך להשמיע קולו? ולכן השוחט לא ענה אמן על הברכה של זה שחטף את המצוה כיון שלא שמע.

והרא"ש אומר שממילא נראה לו לפטור את המוהל שחטף את מצות המילה, שאע"פ שאמר האב למוהל אחר למול את בנו לא זכה המוהל הזה באותה המצוה שתחשב מצוה ששייכת לו לחייב מוהל אחר שקדם ועשה את מצות המילה, ואין זה דומה לכיסוי הדם, ששם נאמר ושפך וכסה - מי ששפך יכסה, ואז מצות כסוי הדם שייכת לשוחט, ומי שחטף ממנו את המצוה וכסה את הדם חייב לשלם לו 10 ז' וכמו כן האב עצמו שמחויב למול את בנו, אם האב עצמו מוהל ורצה למול את בנו וחטף ממנו אחר, באמת יצטרך לשלם לאב שממנו חטף, אבל אם האב לא רוצה למול הרי כל ישראל חייבים למול אותו, ואפילו אומר האבא למוהל הראשון למול את הבן לא זכה המוהל הזה במצות מילה עד כדי כך שנאמר שהמצוה שייכת לו ואם קדם אחר ומל את הבן לא נחייב אותו לשלם 10 זהובים.

[הרח"ג מיכל זילבר שליט"א]

הסתפקה הגמ' האם התשלום הוא עבור שכר הברכה או שכר המצוה שהפסיד לו, ונ"מ לדוגמא בברהמ"ז ששם ישנם 4 ברכות, ואם נגיד שהפסיד לו את שכר המצוה הרי שברהמ"ז היא מצוה אחת. והר"ן אומר שבמצוה שאין בה ברכה הדין הוא שצריך לשלם 10 זהובין [כך מבואר בפרק החובל] ומזה לומדים שאין לחלק בין מצוות לומר שיש חמורות יותר או פחות לעניין התשלום שהפסיד אותו בחטיפת המצוה, בין להקל ובין להחמיר, ומה שהגמ' מסתפקת אצלנו לעניין שכר ברכה, זה רק כשיש במצוה הרבה ברכות צריך לתת לכל ברכה שהפסיד, אבל כשאין ברכה ברור שצריך לשלם 10 זהובין עבור הפסד המצוה. אלא שה"דברי חמודות" אומר שיש לתמוה מדוע במצוה שיש עמה ברכה שלא יתחייב פעמיים, גם על הפסד המצוה וגם על הפסד הברכה, והג' פשטה את הספק מדברי רבי שעל ברהמ"ז מגיע שכר של 40 זהובין שהשכר הוא על הברכה ולא על המצוה, אלא שהתוס' אומרים שאין דנים עכשיו לחייב 10 ז' על חטיפת מצוה, שהרי כלל הוא בגמ' ב"ק פ"ד. ש"במלתא דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותיהו", הרי דיני ממונות היו צריכים ג"כ להיות נפסקים רק בב"ד סמוכין, ומה שאנחנו פוסקים דיני ממונות על אף שאין לנו סמוכין, אין זה אלא משום דעבדינן שליחותיהו - הבתי דינין עושים את השליחות של הב"ד הראשונים, ולא נאמרה השליחות הזאת לבת"ד לפסוק את הדין רק בדבר שיש בו חסרון כיס, אבל כגון שאין חסרון כיס אין דנים בזמן הזה לחייב חוטף מצוה מחברו. הרא"ש כאן בס' ח' הביא עניין זה בארוכה: מעשה באחד שאמר למוהל למול את בנו וקדם מוהל אחר ומל את הבן, ובא הראשון ותבע את המוהל החוטף את מצות המילה 10 ז', ור"ת פתר אתו מלשלם בגלל דברי התוס' שאין כאן חסרון כיס, לא עבדינן שליחותיהו, ואפ' אם תפס מפקינן מיניה, כך היא ההלכה שאין הב"ד פוסקים בגלל שלא עבדינן שליחותיהו, אבל אם התובע תפס מעצמו שוב אין הב"ד מוציאין מידו, מה שאין כן באותו מעשה של מילה, גם אם המוהל הראשון שהאבא הזמין למול את בנו היה תופס מן המוהל השני את ה-10 ז' היינו מוציאין ממנו, מכיון שהמוהל הראשון היה שם בשעת ברית המילה והוא ענה אמן, וגדול העונה אמן יותר מן המברך ואם הוא לא ענה אמן [איהו דהפסיד אנפשיהו] הפסיד לעצמו, ואין לפתור אותו מטעם זה שיתן לו תרנגולת לשחוט, שאם יש עצה כזאת שיינתן לו ברכה